

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Право и икономика на незаконната търговия с тютюневи изделия в България

Институт за пазарна икономика

4 юни 2018, София

www.ime.bg

Инициативата “По правилата”

- ✓ През последната година екипът на Институт за пазарна икономика (ИПИ) изследва различни правни и икономически аспекти на незаконната търговия с тютюневи изделия в страната
- ✓ Инициативата на ИПИ* под мотото „По правилата” има за цел да проучи възможностите за подобряване на водените политики и преодоляване на онези институционални слабости, които дават почва за незаконна търговия с тютюневи изделия
- ✓ Наред с аналитичната работа, през последните месеци ИПИ и Алфа Рисърч изготвиха мащабно социологическо проучване на незаконната търговия с тютюневи изделия
  - Проучването разкрива множество детайли относно потреблението и нагласите на населението спрямо употребата на подобни продукти.

* Проектът на ИПИ „Право и икономика на незаконната търговия с тютюневи изделия в България” е подкрепен от PMI IMPACT – световна инициатива за предоставяне на финансова подкрепа на организации, разработващи и изпълняващи проекти за борба с незаконната търговия и свързаните с нея престъпления. Повече информация за инициативата можете да намерите на www.pmi-impact.com

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Акцизната политика спрямо тютюневите изделия в България и ефектите върху незаконната търговия

Петър Ганев

старши изследовател, ИПИ

ganev@ime.bg

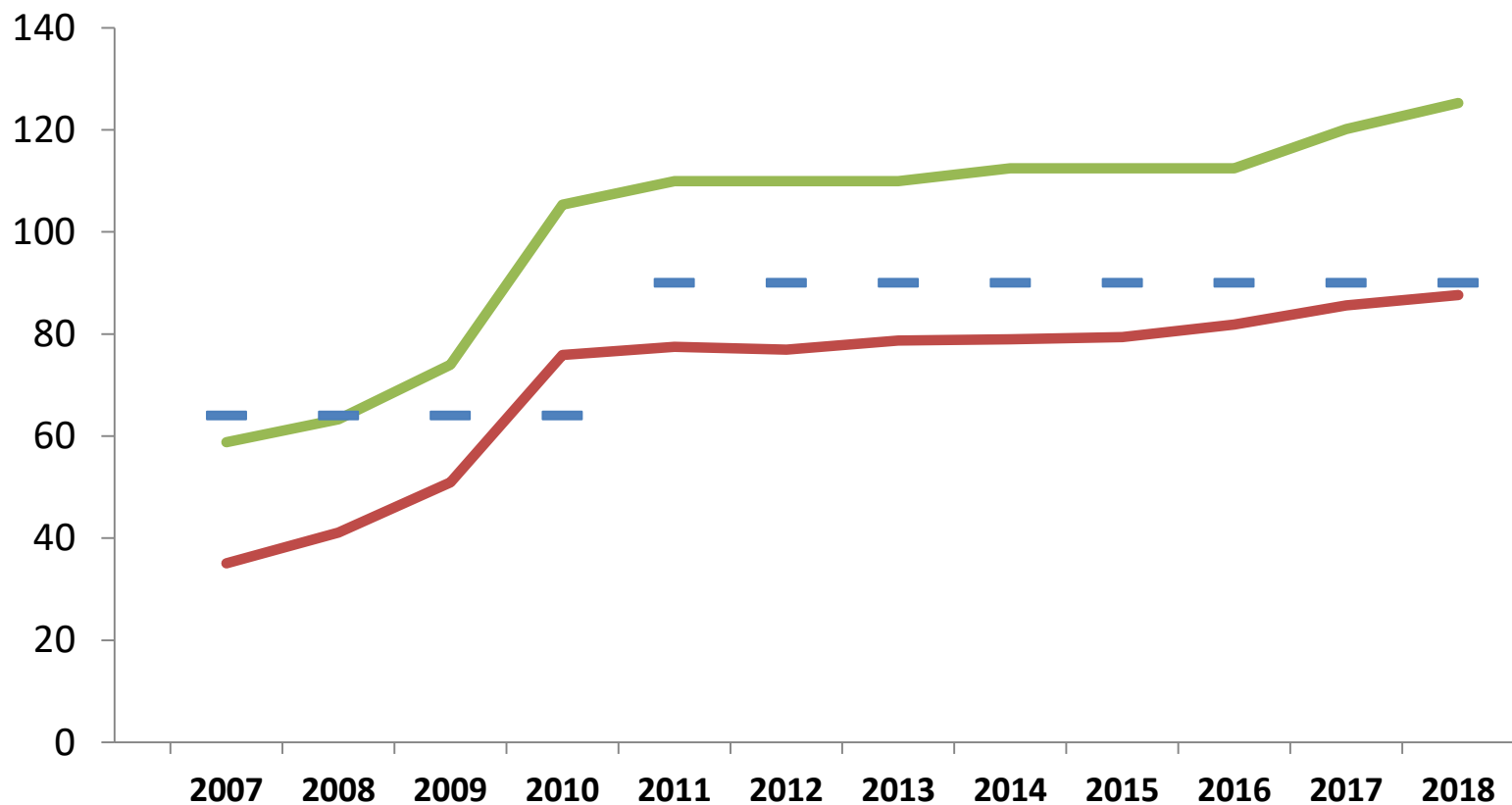
Приходи от данъчно облагане върху тютюневите изделия (2012-2017 г.)

(млн. лв.)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо приходи от акцизи върху тютюневи изделия, вкл.:	1,803	1,804	1,787	2,082	2,304	2,369
цигари	1,782	1,777	1,760	2,046	2,261	2,318
тютюн за свиване	19,2	24,9	25,0	33,5	40,6	48,5
пури и пурети	2,0	2,2	2,1	2,1	2,4	2,3
Общо като % от БВП	2,2%	2,2%	2,1%	2,4%	2,4%	2,4%

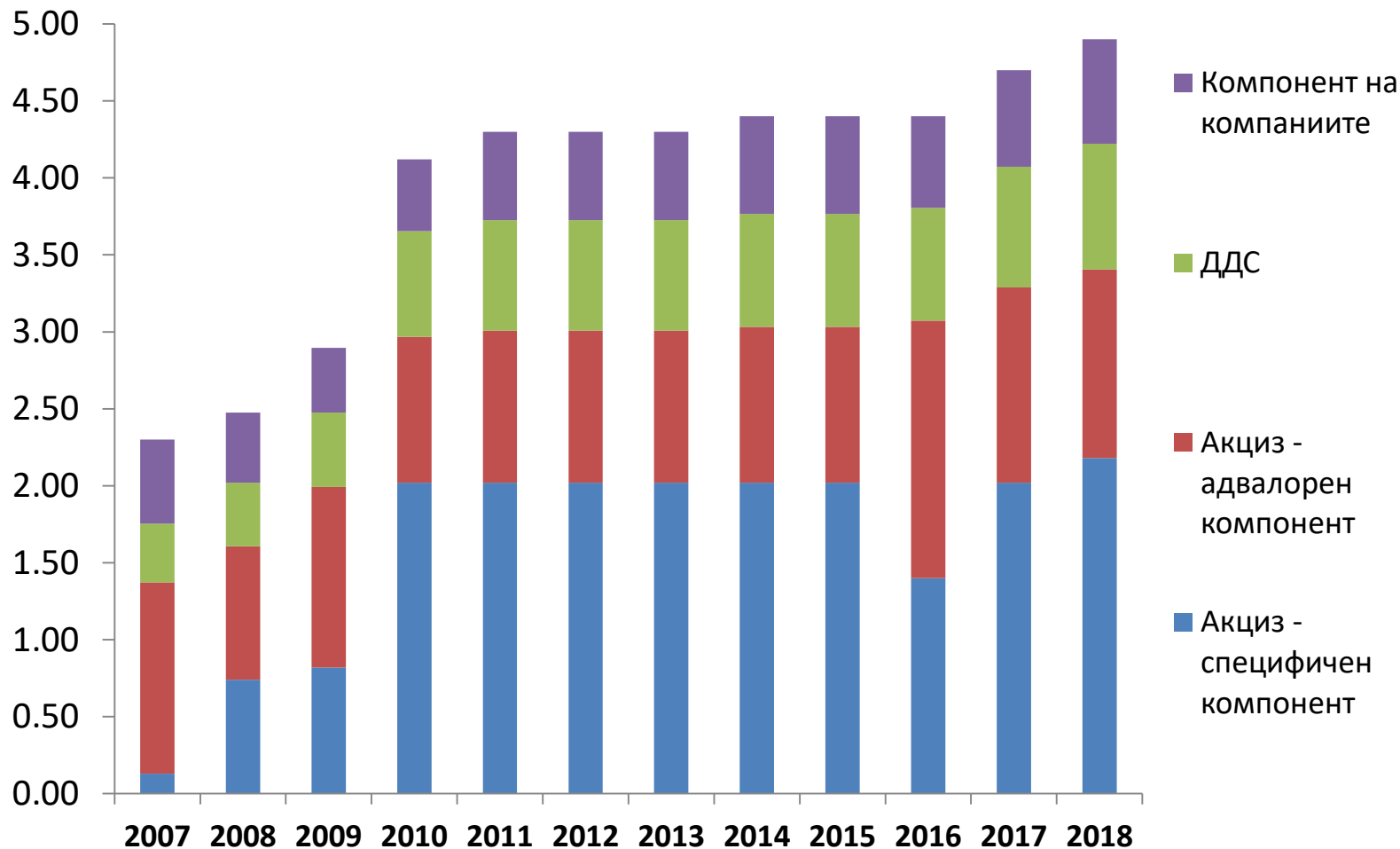
(млн. лв.)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общо приходи от данъци върху цигарите, вкл.:	2,206	2,220	2,202	2,565	2,819	2,886
Приходи от акцизи	1,782	1,777	1,760	2,046	2,261	2,318
Приходи от ДДС	424	443	442	519	558	568

Номинална тежест на акцизите върху цигарите в България (2007-2018 г.)

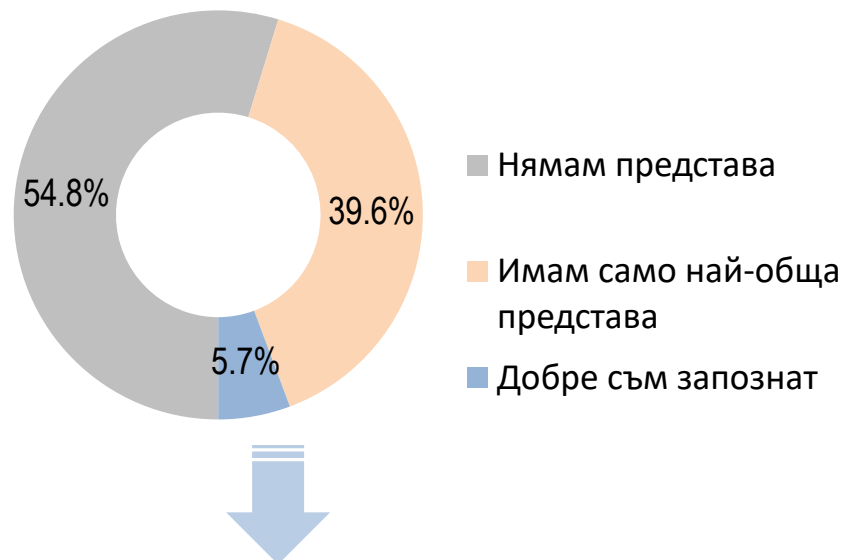
- Минимален акциз върху цигарите в ЕС - цели за 2010 и 2018 (евро на 1000 къса)
- Номинална тежест на акцизите върху цигарите (евро на 1000 къса)
- Цена на цигарите - най-популярна ценова категория (евро на 1000 къса)

Разбивка на цената на кутия цигари в лева по компоненти (2007-2018 г.)

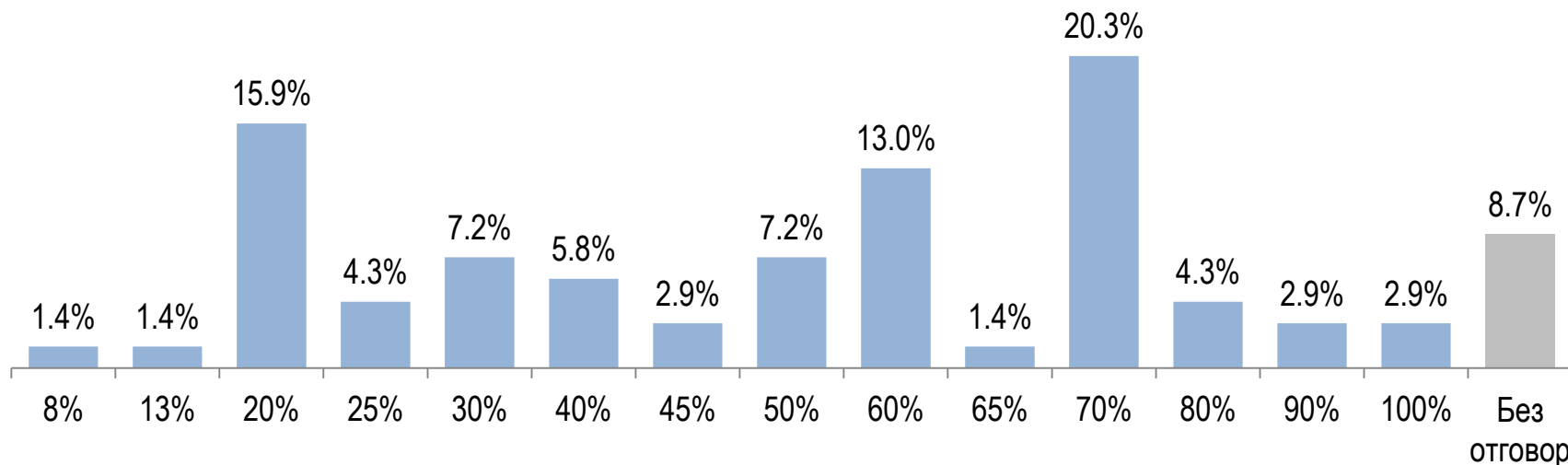

Източник: Excise Duties Tables, European Commission (2018)

КАКВА ЧАСТ ОТ ЦЕНАТА НА ЦИГАРИТЕ СЕ ФОРМИРА ОТ ДАНЪЦИ И АКЦИЗИ?

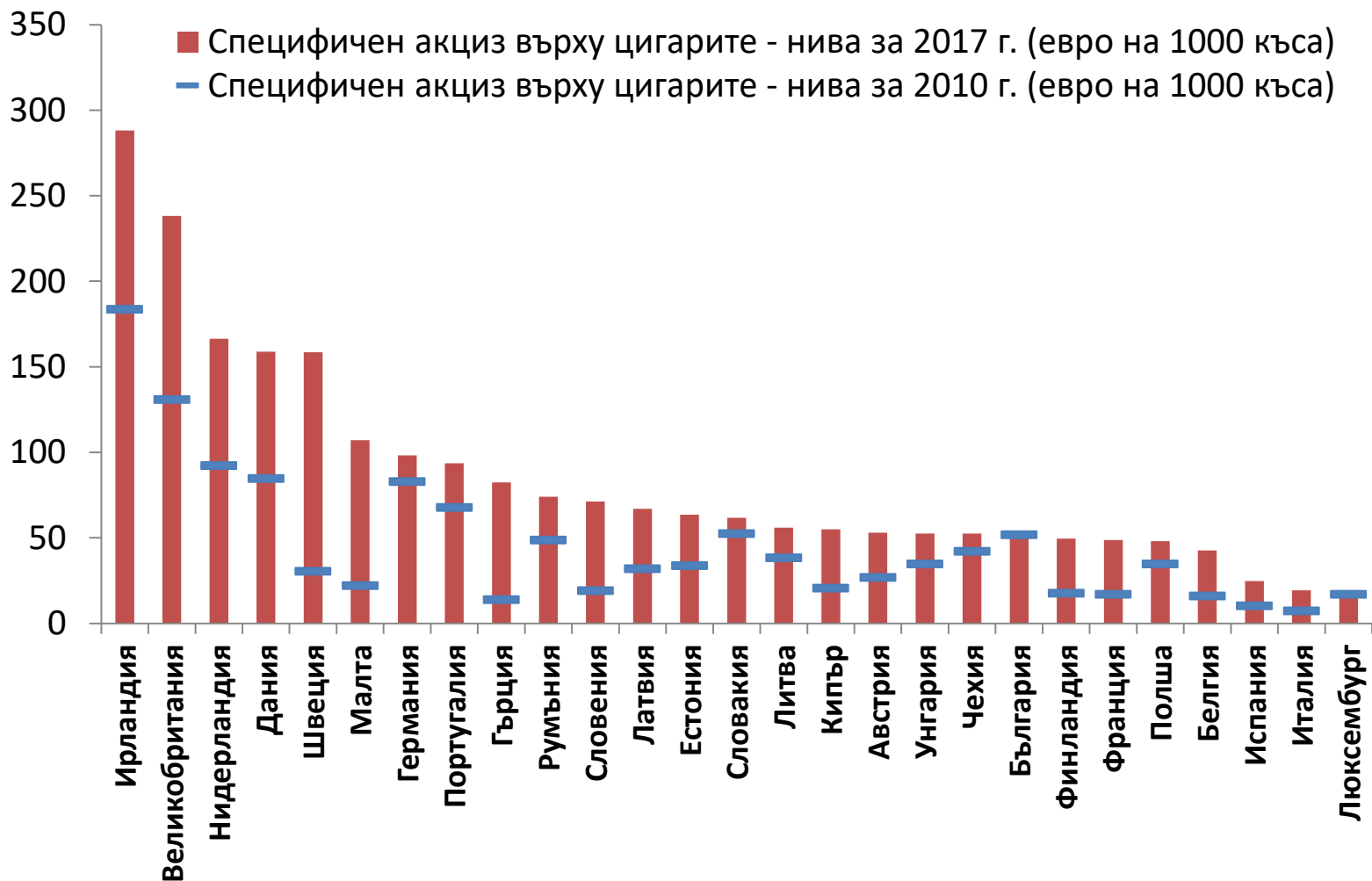

ПОСОЧЕН % НА ДАНЪЦИ И АКЦИЗА КАТО ЧАСТ ОТ ЦЕНАТА НА ЦИГАРИТЕ

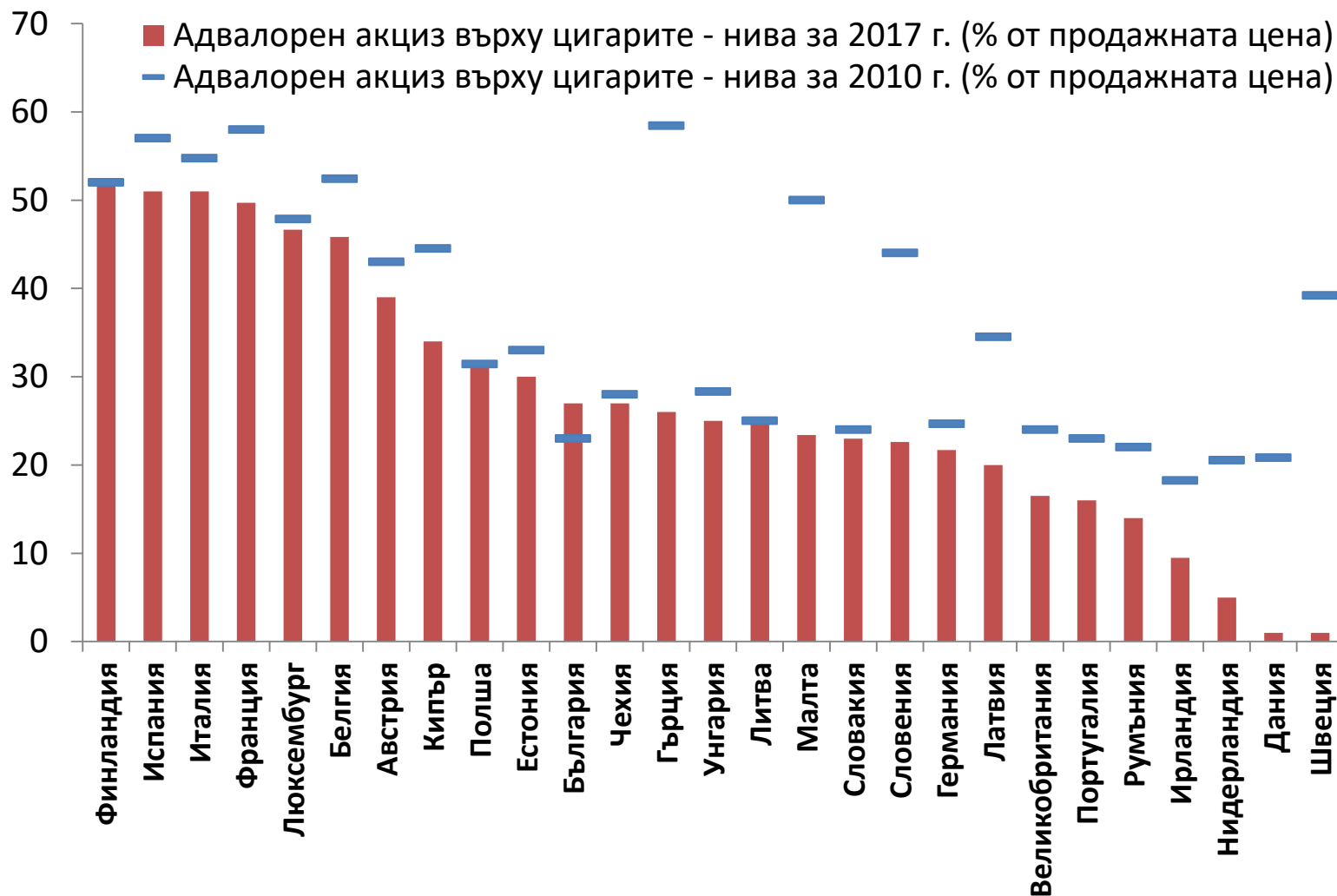
Източник: Проучване на Алфа Рисърч
(20 март – 20 април 2018)

Специфичен акциз върху цигарите в ЕС-27 (2010-2017 г.)

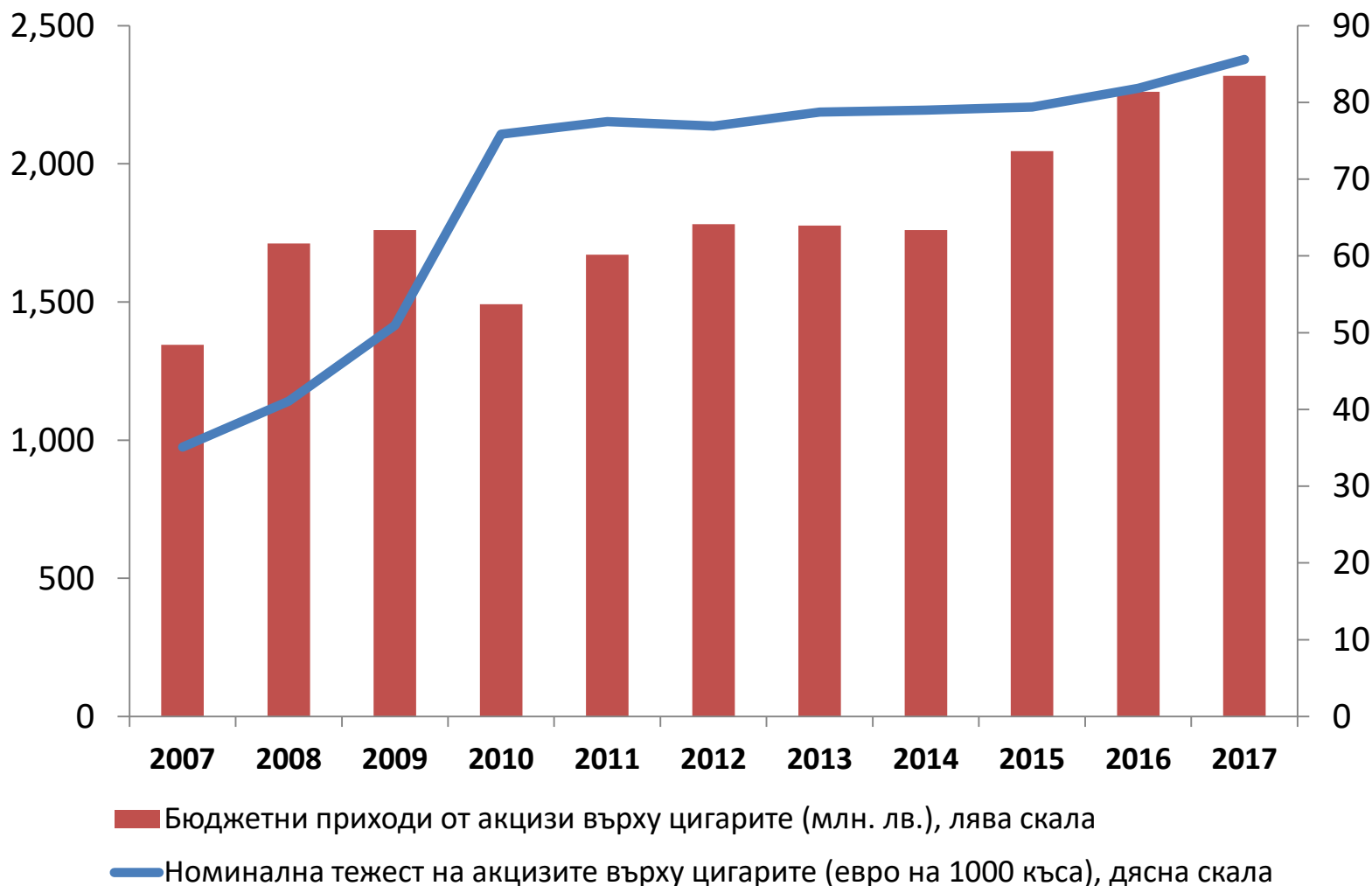
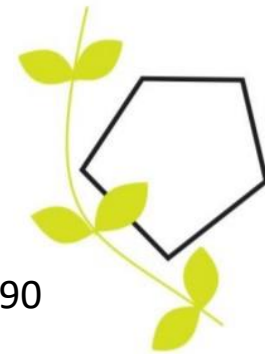

Адвалорен акциз върху цигарите в ЕС-27 (2010-2017 г.)

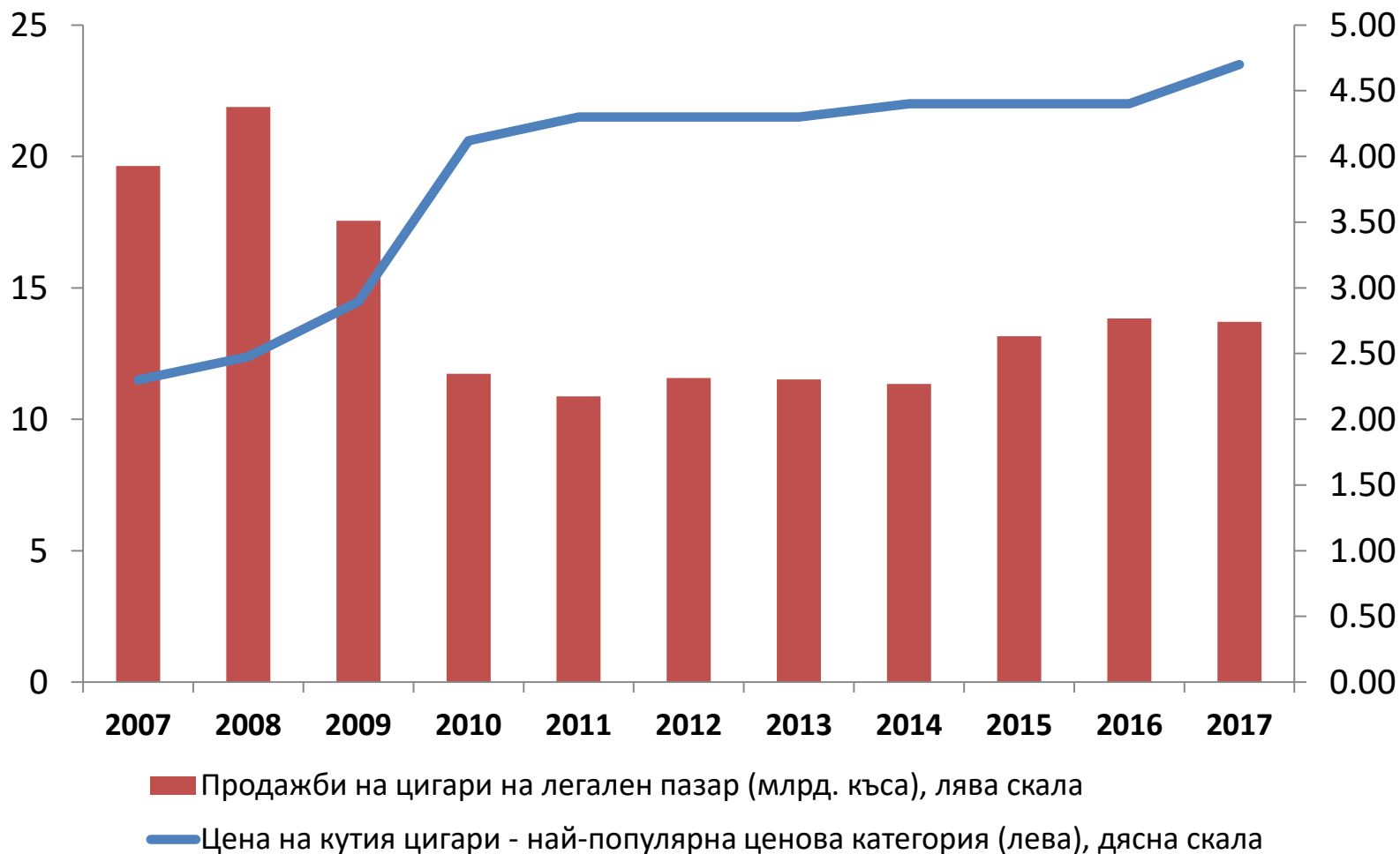
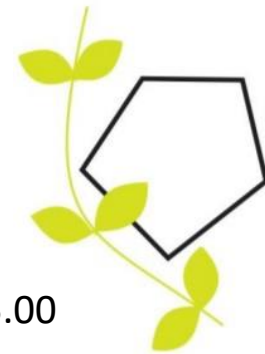

Номинална тежест на акцизите и приходи в бюджета (2007-2017 г.)

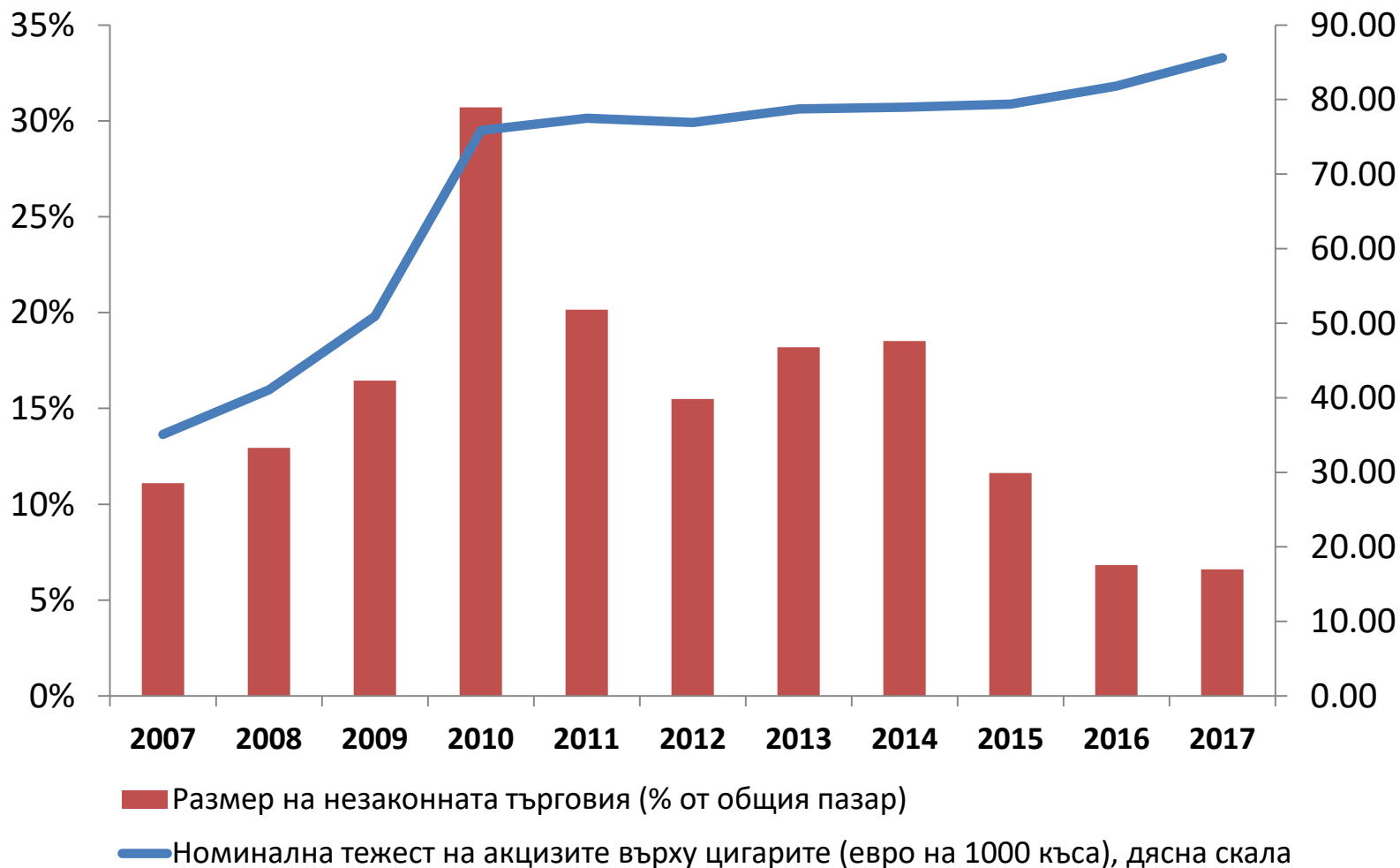
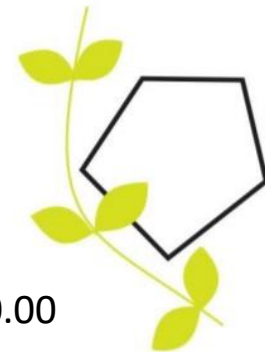
Източник: Excise Duties Tables, European Commission (2017); Агенция „Митници“

Легално потребление и цена на кутия цигари (2007-2017 г.)

Източник: Excise Duties Tables, European Commission (2017); Агенция „Митници“

Номинална тежест на акцизите и незаконна търговия (2007-2017 г.)

Източник: Excise Duties Tables, European Commission (2017); Project Sun, KPMG (2017)

Оценка на ИПИ за приходите от незаконната търговия (2012-2017 г.)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Незаконна търговия на цигари (дял от пазара)	15.5%	18.2%	18.5%	11.6%	6.8%	6,6%
Потенциално загубени приходи за бюджета (млн. лв.)	397	485	485	324	200	190
Приходи от незаконна търговия – при праг от 50% от средната цена на легалните цигари (млн. лв.)	229	290	292	196	119	112
Приходи от незаконна търговия – при праг от 70% от средната цена на легалните цигари (млн. лв.)	320	406	409	275	166	156

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Институционална рамка и преследване на контрабандата и нелегалната търговия с тютюневи изделия в България

Иван Брегов

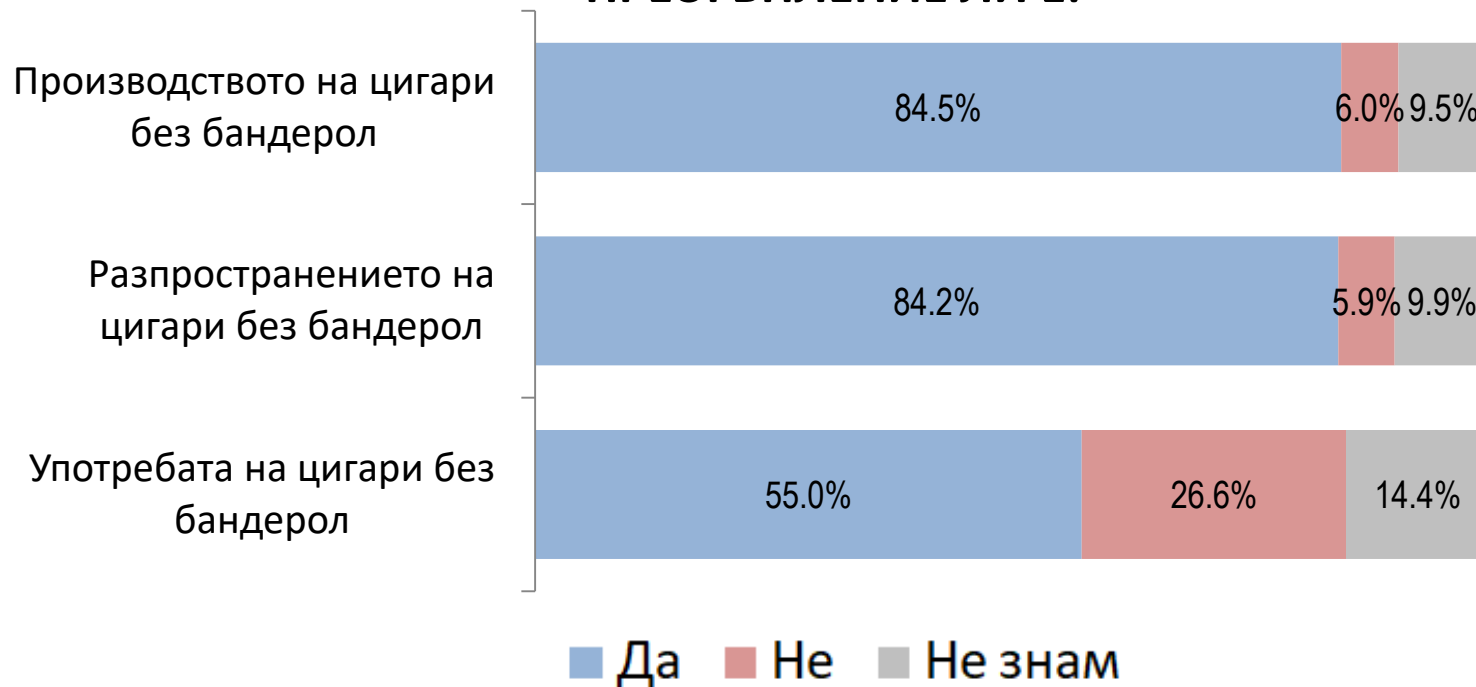
правен експерт, ИПИ

bregov@ime.bg

Нагласи сред пушачите спрямо нелегалните продукти I

ПРЕСТЪПЛЕНИЕ ЛИ Е:

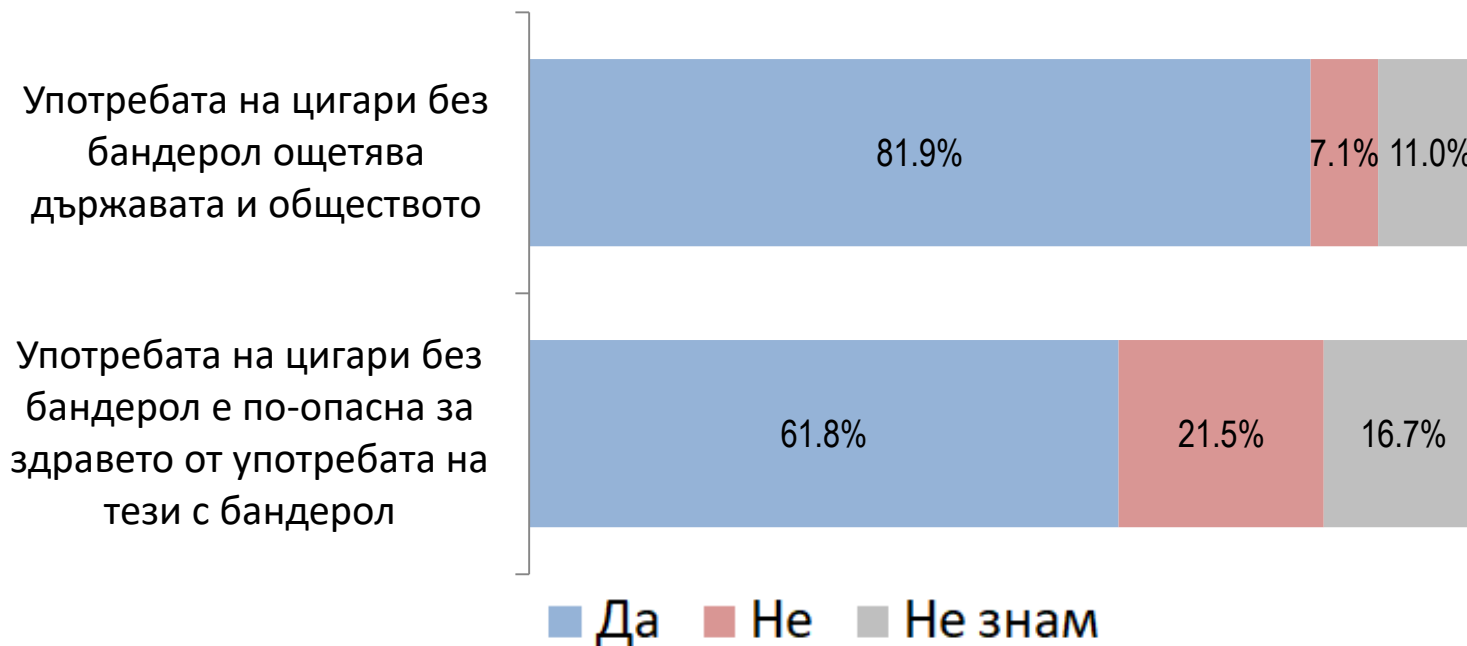

Източник: Проучване на Алфа Рисърч
(20 март – 20 април 2018)

Нагласи сред пушачите спрямо нелегалните продукти II

СЪГЛАСНИ ЛИ СТЕ СЪС СЛЕДНИТЕ ТВЪРДЕНИЯ:

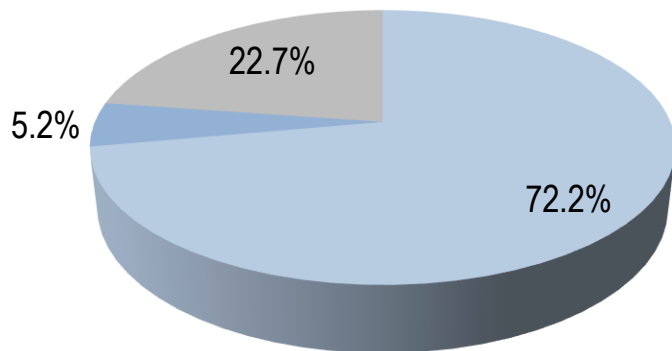
Източник: Проучване на Алфа Рисърч
(20 март – 20 април 2018)

Нагласи сред пушачите спрямо нелегалните продукти III

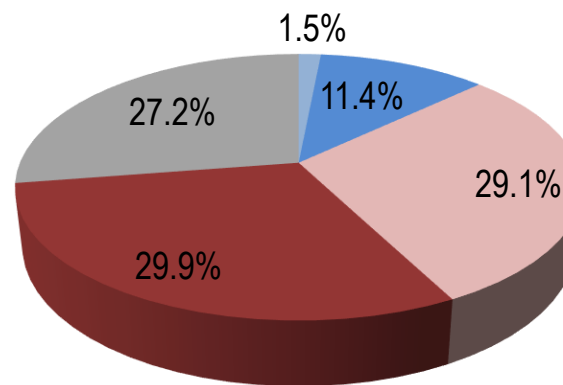

ЗАПОЗНАТОСТ С НАЛИЧИЕТО НА САНКЦИИ ЗА ПРИТЕЖАНИЕ, ПРОДАЖБА И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НЕЗАКОННИ ТЮТЮНЕВИ ИЗДЕЛИЯ

- Да, знам, че има
- Да, знам, че няма
- Не знам дали има санкции

БИХТЕ ЛИ СЪОБЩИЛИ ЗА НЕЛЕГАЛЕН ТЪРГОВЕЦ НА ЦИГАРИ?

- Да, но само в случай, че не е коректен към мен
- Да, със сигурност
- Не, не бих по друга причина
- Не – не смятам, че би имало резултат
- Не мога да преценя

Източник: Проучване на Алфа Рисърч
(20 март – 20 април 2018)

Нагласи сред пушачите спрямо нелегалните продукти IV

С КОЕ ОТ СЛЕДНИТЕ ТВЪРДЕНИЯ СТЕ ПО-СКОРО СЪГЛАСЕН/НА:

- Нелегалната търговия на тютюневи изделия в България по-скоро е организирана - осъществява се чрез големи канали и мрежи.
- Нелегалната търговия на тютюневи изделия в България по-скоро е стихийна/спорадична - осъществява се чрез отделни хора, необвързани помежду си или чрез големи мрежи и канали
- Не знам

Източник: Проучване на Алфа Рисърч
(20 март – 20 април 2018)

Контрабанда и нелегална търговия

- ✓ Контрабанда – незаконно превозване на стоки през границите на дадена държава в нарушение на данъчните и митническите закони;
  - Митническа контрабанда Vs квалифицирана контрабанда
- ✓ Нелегална търговия – продажба на акцизни стоки в нарушение на данъчното законодателство с цел избягване облагането на търгуваните стоки.

Наблюдения по стратегическата рамка на пазара

- ✓ Институциите са „добре въоръжени“ с правомощия за контрол на всеки етап от цикъла по отглеждане на тютюна до превръщането му в годно за употреба тютюнево изделие
- ✓ Законодателството лесно може да бъде адаптирано и към най-новите изисквания на европейско ниво за проследяване на тютюна на различните етапи от обработката и продажбата му
- ✓ Съществуват примери за отказ от изпълнение на правомощия от страна на администрацията
- ✓ Наличието на предпоставки за нелегална търговия и контрабанда произлиза не от законовата регламентация, а от капацитета на институциите да прилагат законодателството

Контрабанда и нелегална търговия

– връзки и зависимости

С преминаването на границата с контрабандни стоки едно лице с едно действие извършва ли две престъпления?

- ✓ Тълкувателно решение на Върховния касационен съд:
  - Не е налице наличие на идеална съвкупност от престъпления между контрабандата и нелегалната търговия и съответно не се извършват две отделни престъпления
  - Откриването от митническите органи на граничния пункт на акцизни стоки без бандерол изключва упражняваната върху тях фактическа власт на извършителя и опасността те да бъдат внесени в икономическо обращение в страната, без да е заплатен дължимият акциз;
  - Държането на акцизните стоки без необходимия бандерол като форма на изпълнителното деяние на престъплението по чл. 234 от НК се поглъща от фактическото им пренасяне през границата на страната.

Административна и наказателна отговорност при контрабандата

- ✓ През 2015 г. по пътя на тълкувателната дейност на Върховния касационен съд, се стига до изясняване на случаите, в които има конкуренция между наказателна отговорност и административнонаказателна отговорност спрямо едно и също лице за едно и също деяние
- ✓ За да се изясни какъв тип отговорност ще понесе извършителят, се въвежда тестът "Енгел", възприето от Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ)
- ✓ Реализираната първа по време административнонаказателна отговорност изключва упражняването на наказателна отговорност, стига административното наказание да носи качеството „наказателно“ по теста „Енгел“ – например глобата за контрабанда на тютюневи изделия да е достатъчно висока (сурова)

Отказ от образуване на наказателно производство

- ✓ Основните слабости в системата се констатираат при анализ на квалифицираната контрабанда, явяваща се и престъпление по смисъла на чл. 242 от Наказателния кодекс
- ✓ За да се стигне до осъждането на едно лице за извършената от него контрабанда е необходима добра синергия между отделните институции
- ✓ Често пъти редица нарушения въобще не стигат до етап на разглеждане от съда в наказателен процес, а приключват с отказ на прокуратурата да образува досъдебно производство или с прекратяване на наказателното производство
- ✓ След отказа за образуване на наказателно производство прокуратурата не уведомява съответната митница. Вследствие на това не се реализира и административно-наказателната отговорност

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Национално представителното социологическо проучване сред 5200 пушачи

Алфа Рисърч / 20 март-20 април 2018 г.

Интервюта с 5200 пушачи в страната (2018 г.)

България

Дял на населението, което пуши цигари, непредназначени за местния пазар (април 2018 г.)

5,6%

Дял от населението, което през последните 2-3 години си е купувало незаконни цигари

11,7%

Видин

9,9%
11,1%

Русе

2,2%
3,3%

Плевен

16,6%
31,4%

Варна

2,5%
14,2%

София

7,1%
18,1%

Габрово

0,6%
1,9%

Пловдив

3,2%
5,5%

Стара Загора

1,8%
7,8%

Сливен

5,6%
9,4%

Бургас

4,6%
6,0%

Кюстендил

3,0%
23,6%

Пазарджик

6,3%
15,1%

Хасково

13,2%
20,1%

Благоевград

6,0%
24,4%

Свиленград

17,4%
33,0%

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Заключения и препоръки за ограничаване на незаконната търговия с тютюневи изделия

Институт за пазарна икономика

4 юни 2018

Някои препоръки на ИПИ I

- ✓ Запазване на **акцизните нива върху цигарите в средносрочен план** – акцизите за пореден път бяха повишени през последните три години до достигането на актуалната европейска цел през 2018 г.
  - Към момента няма нова европейска цел и съответно е по-добре да не се предприема ново покачване, което може да повлияе негативно на пазара;
- ✓ Запазване на **общата регулаторна и данъчна рамка спрямо иновативните нагреваеми тютюневи изделия** – интересът към последните е провокиран именно от коментираните вече здравни съображения на потребителите.
  - Препоръчваме запазване на общата рамка, в т.ч. данъчна основа (базирана на количеството вложен в тях тютюн) и акцизна тежест, която е по-ниска спрямо тази при класическите цигари;

Някои препоръки на ИПИ II

- ✓ Ограничаване на **нелегалното предлагане на тютюн за свиване** – това е т. нар. нарязан тютюн, който е основно с местен произход.
  - На практика пазарът на тютюн за пушене е доминиран от незаконните продукти, което означава, че има огромно поле за работа на контролните органи;
- ✓ **Физическият контрол на държавните органи във фабриките** в страната следва да бъде силен, тъй като дава резултат.
  - Това е най-видимо през 2015 г., когато засилването на този контрол (Агенция “Митници” и МВР) рязко понижи нивата на незаконната търговия с цигари. Подобна кампания има и от началото на 2018 г. и тя най-вероятно също ще даде добър резултат;

Някои препоръки на ИПИ III

- ✓ **По-тясно сътрудничество с контролните и правораздавателни органи в други държави, особено съседни на България.**
  - Данните сочат, че български незаконни цигари могат да бъдат намерени на чужди пазари и конкретно на този в Турция;
  - Влизането в сила на системата за идентификация и проследяване на всички кутии цигари в ЕС, в т.ч. тези предназначени за износ в трети страни, през май 2019 г. ще подпомогне допълнително установяването на произхода на българските незаконни кутии, които са намерени на чужди пазари.

Някои препоръки на ИПИ IV

- ✓ Търсене на възможности за по-добър **контрол на машините за обработване на тютюн и производство** на тютюневи изделия.
  - Може да се препоръча създаването на регистър на тези машини, както и на по-стриктни правила при продажбата им, в т.ч. на вече конфискуваните от контролните органи;
- ✓ Отворена е и възможността за **отпадане на цената от бандерола на цигарите**, като последната бъде изписвана и отпечатвана на самата кутия от производителите.
  - Така потребителят ще бъде защитен от евентуална спекула на търговците, като в същото време ще се олекоти режимът на печатане на бандеролите, който в момента отнема от гъвкавостта на пазара.

И.П.И
Институт за пазарна икономика

Право и икономика на незаконната търговия с тютюневи изделия в България

Институт за пазарна икономика

4 юни 2018, София

www.ime.bg